กัณฑ์ที่ 04

อาทิตตปริยายสูตร

แสดง ณ วันที่ ๒๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๙๖

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

เอวมฺเมสุตํฯ เอกํ สมยํ ภควา คยายํ วิหรติ คยาสีเส สทฺธิํ ภิกฺขุสหสฺเสนฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ฯ

สพฺพํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ ฯ กิญฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ อาทิตฺตํฯ จกฺขุํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ รูปา อาทิตฺตา จกฺขุวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ จักฺขุสมฺผสฺโส อาทิตฺโต ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตมฺปิ อาทิตฺตํ ฯ เกน อาทิตฺตํฯ อาทิตฺตํ ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา อาทิตฺตํ ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตนฺติ วทามิ ฯ โสตํ อาทิตฺตํ สทฺทา อาทิตฺตา โสตวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ โสตสมฺผสฺโส อาทิตฺโต ยมฺปิทํ โสตสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตมฺปิ อาทิตฺตํ ฯ เกน อาทิตฺตํ ฯลฯ อิมสฺมิญฺจ ปน เวยฺยากรณสฺมิํ ภญฺญมาเน ตสฺส ภิกฺขุสหสฺสสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจิํสูติฯ

ณ บัดนี้อาตมภาพจักได้แสดงธรรมิกถา เรื่อง อาทิตตปริยายสูตร ที่สมเด็จพระผู้มีพระภาค ทรงแสดงแก่ชฎิลหนึ่งพัน มีปุราณกัสสป นทีกัสสป คยากัสสป เป็นประธาน พระบรมศาสดาจารย์ทรงทรมานชฎิลทั้งหลายเหล่านี้ ได้ทรงทำปาฏิหาริย์มากอย่าง จะทำปาฏิหาริย์สักท่าหนึ่งท่าใด ชฎิลผู้เป็นประธานปุราณชฎิลนั้นก็ยังแย้งว่า สู้ของเราไม่ได้ร่ำไป จนกระทั่งหมดทิฏฐิมานะยอมรับธรรมเทศนาเชื่อต่อพระศาสดา พระองค์จึงได้ทรงแสดงธรรมเทศนาให้ชฎิลละทิฏฐิของตน พร้อมด้วยบริวารทั้งสามพี่น้อง เมื่อยอมรับถือตามคำสอนของพระศาสดาแล้ว เมื่อได้เวลาสมควรพระองค์ก็ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตร แก่ชฎิลทั้งหลายเหล่านั้น มีปุราณชฎิลเป็นต้น อาทิตตปริยายสูตรนี้แสดงของร้อนให้ชฎิลเข้าเนื้อเข้าใจ เพราะชฎิลทั้งหลายเหล่านั้นเคยบูชาไฟมาชำนิชำนาญ ชำนาญในการร้อน พระองค์ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตรเรื่องของร้อนทั้งนั้น

ตามวาระพระบาลีที่ยกไว้เบื้องต้นว่า

เอวมฺเม สุตํ *อันข้าพเจ้าพระอานนท์เถระ ได้สดับตรับฟังแล้วด้วยอาการอย่างนี้*

เอกํ สมยํ *สมัยครั้งหนึ่ง*

ภควา *องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาค ทรงเสด็จประทับอยู่ ณ คยาสีสะประเทศ ใกล้แม่น้ำคยา พร้อมด้วยภิกษุหนึ่งพันรูป ทรงรับสั่งเตือนพระภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นว่า*

สพฺพํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ *ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน*
กิญฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ อาทิตฺตํ *ภิกษุทั้งหลาย สิ่งอะไรเล่าเป็นของร้อน*

จกฺขุํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ **นัยน์ตา**เป็นของร้อน
รูปา อาทิตฺตา *รูปทั้งหลายเป็นของร้อน*
จกฺขุสมฺผสฺโส อาทิตฺโต *ความสัมผัสถูกต้องทางตาเป็นของร้อน*
ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ *ความรู้สึกอารมณ์มีขึ้นเกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด เป็นสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง แม้อันนั้นก็เป็นของร้อน*
เกน อาทิตฺตํ *ร้อนเพราะอะไร*
อาทิตฺตํ ชาติยา *ร้อนเพราะชาติ ร้อนเพราะความกำหนัดยินดี ร้อนเพราะความโกรธประทุษร้าย ร้อนเพราะความหลง งมงาย*
อาทิตฺตํ ชรามรเณน *ร้อนเพราะ ชาติความเกิด ชราความแก่ มรณะความตาย โศกความแห้งใจ ปริเทวะความพิไรรำพัน ทุกข์เพราะความไม่สบายกาย โทมนัสเพราะความเสียใจ อุปายาสเพราะความคับแค้นใจ เราจึงกล่าวว่าเป็นของร้อน*

โสตํ อาทิตฺตํ **หู**เป็นของร้อน
สทฺทา อาทิตฺตา *เสียงทั้งหลายเป็นของร้อน*
โสตวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ *ความรู้ทางหูเป็นของร้อน*
โสตสมฺผสฺโส อาทิตฺโต *การกระทบถูกต้องทางหูเป็นของร้อน ความรู้สึกอารมณ์อันนี้เกิดขึ้น เพราะอาศัยโสต สัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้าง ทุกข์บ้างไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง แม้อันนั้นก็เป็นของร้อน*
เกน อาทิตฺตํ *ร้อนเพราะอะไร*
อาทิตฺตํ *ร้อนเพราะความกำหนัดยินดี ร้อนเพราะความโกรธประทุษร้าย ร้อนเพราะความหลงงมงาย*
อาทิตฺตํ *ร้อนเพราะ ชาติความเกิด ชราความแก่ โศกความแห้งใจ ปริเทวความพิไร ทุกข์ความไม่สบายกาย โทมนัสความเสียใจ อุปายาสความคับแค้นใจ นั้นเราว่า เป็นของร้อน*

ฆานํ อาทิตฺตํ **จมูก**ก็เป็นของร้อน
คนฺธา อาทิตฺตา *กลิ่นที่กระทบจมูกก็เป็นของร้อน*
ฆานวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ *ความรู้ทางจมูกก็เป็นของร้อน*
ฆานสมฺผสฺโส อาทิตฺโต *การกระทบทางจมูกก็เป็นของร้อน*
ยมฺปิทํ ฆานสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา *อารมณ์อันมีเกิดขึ้นเพราะอาศัยฆานสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด*

เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง
ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง นั้นก็เป็นของร้อน เพราะอะไร ร้อนเพราะความกำหนัดยินดี ร้อนเพราะความโกรธประทุษร้าย ร้อนเพราะความหลงงมงาย ร้อนเพราะชาติความเกิด ชราความแก่ มรณะความโศกความแห้งใจ ปริเทวะความพิไรรำพันเพ้อ ทุกข์ความไม่สบายกาย โทมนัสความเสียใจ อุปายาส ความคับแค้นใจ นั่นเรากล่าวว่าเป็นของร้อน

ชิวฺหา อาทิตฺตา	***ลิ้น**ก็เป็นของร้อน*
รสา อาทิตฺตา	*รสที่กระทบลิ้นก็เป็นของร้อน*
ชิวฺหาวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ	*ความรู้สึกทางลิ้นก็เป็นของร้อน*
ชิวฺหาสมฺผสฺโส อาทิตฺโต	*ความสัมผัสแห่งลิ้นก็เป็นของร้อน ความรู้สึกอารมณ์นี้เกิดขึ้น เพราะอาศัยชิวหาเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้างเป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง นั่นก็เป็นของร้อน*

เกน อาทิตฺตํ	*ร้อนเพราะอะไร ร้อนเพราะความกำหนัดยินดี ความโกรธประทุษร้าย ความหลงงมงาย ร้อนเพราะชาติความเกิด ชราความแก่ มรณะความตาย โศกความแห้งใจ ปริเทวะความพิไรรำพันเพ้อ ทุกข์ความไม่สบายกาย โทมนัสความเสียใจ อุปายาสความคับแค้นใจ นั่นเรากล่าวว่าเป็นของร้อน*
กาโย อาทิตฺโต	**กาย** *ก็เป็นของร้อน*
โผฏฺฐพฺพา อาทิตฺตา	*ความถูกต้องของกาย ความสัมผัสของกาย สิ่งที่ถูกต้องกายก็เป็นของร้อน ความรู้แจ้งทางกายก็เป็นของร้อน ความสัมผัสถูกต้องทางกายก็เป็นของร้อน ความรู้สึกอารมณ์นี้เกิดขึ้นเพราะอาศัยกายสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้างเป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง นั่นก็เป็นของร้อน*
เกน อาทิตฺตํ	*ร้อนเพราะอะไร ร้อนเพราะความกำหนัดยินดี ความโกรธประทุษร้าย ความหลงงมงาย ร้อนเพราะชาติความเกิด ชราความแก่ มรณะความตาย โศกความแห้งใจ ปริเทวะความพิไรรำพันเพ้อทุกข์ความไม่สบายกาย โทมนัสความเสียใจ อุปายาสความคับแค้นใจ*
อาทิตฺตนฺติ วทามิ	*นั่นเรากล่าวว่า เป็นของร้อน*
มโน อาทิตฺโต	**ใจ** *ก็เป็นของร้อน*
ธมฺมา อทิตฺตา	*ธรรมทั้งหลายก็เป็นของร้อน*
มโนวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ	*ความรู้แจ้งทางใจก็เป็นของร้อน*
มโน สมฺผสฺโส อาทิตฺโต	*ความถูกต้องทางใจก็เป็นของร้อน ความรู้สึกอารมณ์นึกคิดเพราะ มโนสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง นั่นเป็น ของร้อน ร้อนเพราะอะไร ร้อนเพราะชราความแก่ มรณะความตาย โศกความแห้งใจ ปริเทวะความพิไรรำพันเพ้อ ทุกข์ความไม่สบายกาย โทมนัสความเสียใจ อุปายาสความคับแค้นใจ*
อาทิตฺตนฺติ วทามิ	*นั่นเรากล่าวว่า เป็นของร้อน*

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก *ดูกรภิกษุทั้งหลายผู้ได้ฟังแล้ว เมื่อได้เห็นแล้วอย่างนี้*

จกฺขุสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ *เบื่อหน่ายในตาบ้าง*

รูเปสุปิ นิพฺพินฺทติ *เบื่อหน่ายในรูปบ้าง*

จกฺขุวิญฺญาณเณปิ นิพฺพินฺทติ *เบื่อหน่ายในจักษุวิญญาณบ้าง*

จกฺขุสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ *เบื่อหน่ายในตาสัมผัสบ้าง*

ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ *ความรู้สึกอารมณ์อันนี้เกิดขึ้น เพราะอาศัยจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง ย่อมเบื่อหน่ายในความรู้นั้น*

Lesson 04

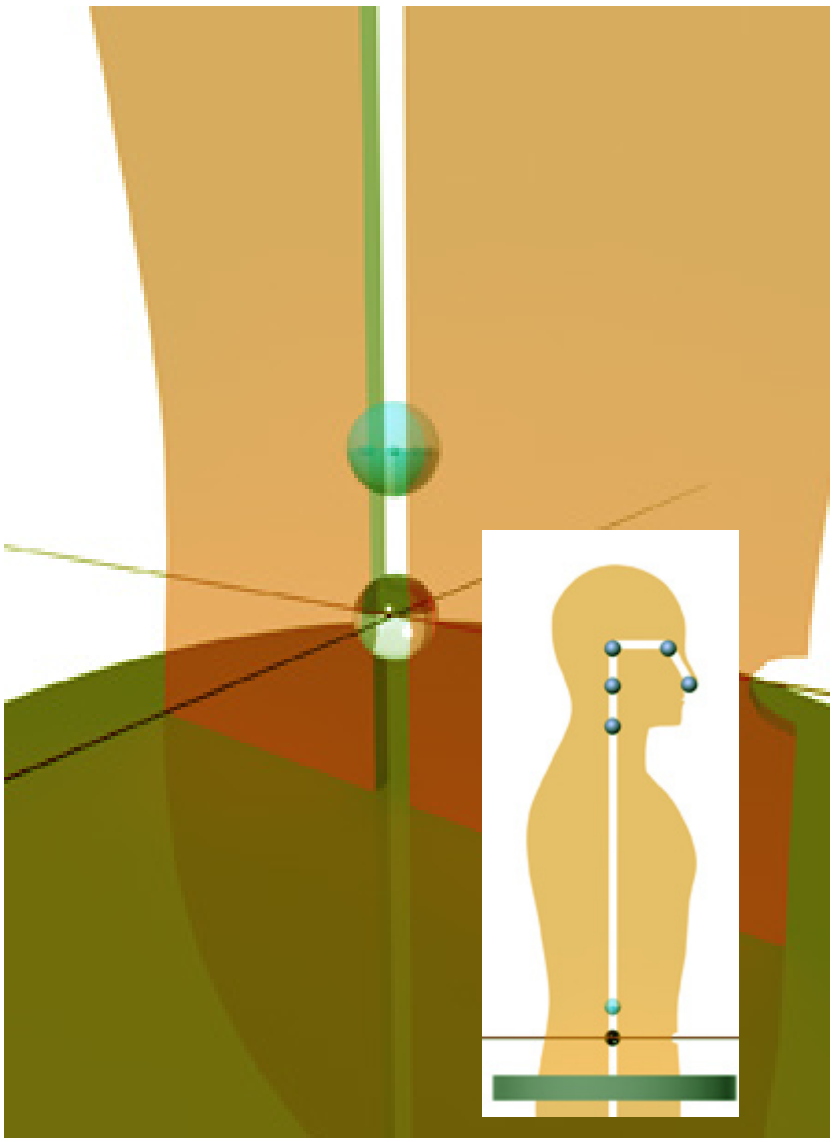

....ต้องทำใจให้หยุดอยู่ ณ ศูนย์กลางกาย สะดือทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย กลางกั๊ก ใสเหมือนดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ หยุดนิ่งหยุดทีเดียว พอหยุดก็รู้ว่าใจของเราหยุดแล้ว ที่ว่าใจหยุดก็เข้ากลางของกลาง นิ่งอยู่ที่เดียว กลางของกลาง ๆ ๆ ไม่ถอยแล้วเข้ากลางของกลางหนักเข้าไป พอใจหยุดก็เข้ากลางของกลาง ซ้ายขวาหน้าหลังล่างบนไม่ไป กลางของกลางหนักขึ้นทุกทีไม่มีถอยออก กลางของกลางหนักขึ้น พอถูกส่วนเข้าก็จะเห็นดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ นั่นเป็นดวงปฐมมรรค หนทางเบื้องต้น

โสตสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ *เบื่อหน่ายในหูบ้าง*
สทฺเทสุปิ นิพฺพินฺทติ *เบื่อหน่ายทั้งในเสียง*
โสตวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ *เบื่อหน่ายทั้งในความรู้ทางหูบ้าง*
โสตสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ *เบื่อหน่ายในความกระทบถูกต้องทางหูบ้าง*
ยมฺปิทํ โสตสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ *ความรู้สึกอารมณ์อันนี้เกิดขึ้นเพราะอาศัยโสตสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง ย่อมเบื่อหน่ายในความรู้อันนั้น*

ฆานสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ *ย่อมเบื่อหน่ายในจมูกบ้าง*
คนฺเธสุปิ นิพฺพินฺทติ *ย่อมเบื่อหน่ายในกลิ่นทั้งหลายบ้าง*
ฆานวิญฺญาณเณปิ นิพฺพินฺทติ *ย่อมเบื่อหน่ายในความรู้ในทางจมูกบ้าง*
ฆานสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ *ย่อมเบื่อหน่ายในทางกระทบถูกต้องทางจมูกบ้าง*

ยมฺปิทํ ฆานสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํความรู้สึกเกิดขึ้นเพราะอาศัยฆานสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใดเป็นสุขบ้างเป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง ย่อมเบื่อหน่ายในความรู้อันนั้น

ชิวฺหายปิ นิพฺพินฺทติ ย่อมเบื่อหน่ายในลิ้นบ้าง
รเสสุปิ นิพฺพินฺทติ ย่อมเบื่อหน่ายในรสทั้งหลายบ้าง
ชิวฺหาวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ ย่อมเบื่อหน่ายในความรู้ในทางลิ้นบ้าง
ชิวฺหาสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ ย่อมเบื่อหน่ายในชิวหาสัมผัสบ้าง
ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺ ชติ เวทยิตํความรู้สึกเกิดขึ้นเพราะอาศัยชิวหาสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง ย่อมเบื่อหน่ายในความรู้อันนั้น

กายสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ ย่อมเบื่อหน่ายในกายบ้าง
โผฏฐพฺเพสุปิ นิพฺพินฺทติ ย่อมเบื่อหน่ายในสิ่งที่มากระทบกายบ้าง
กายวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ ย่อมเบื่อหน่ายในความรู้ทางกายบ้าง
กายสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ ย่อมเบื่อหน่ายในการถูกต้องบ้าง
ยมฺปิทํ กายสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ ความรู้สึกเกิดขึ้นเพราะอาศัยกายสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง ย่อมเบื่อหน่ายในความรู้อันนั้น

มนสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ ย่อมเบื่อหน่ายในใจบ้าง
ธมฺเมสุปิ นิพฺพินฺทติ ย่อมเบื่อหน่ายในธรรมมารมณ์บ้าง
มโนวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ ย่อมเบื่อหน่ายในความรู้ทางใจบ้าง
มโนสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ ย่อมเบื่อหน่ายในความถูกต้องทางใจบ้าง
ยมฺปิทํ มโนสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ ความรู้สึกเกิดขึ้นเพราะอาศัยมโนสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง ย่อมเบื่อหน่ายในความรู้อันนั้น

นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ เมื่อเบื่อหน่ายย่อมสิ้นกำหนัด
วิราคา วิมุจฺจติ พอสิ้นกำหนัด จิตก็หลุดพ้น
วิมุตฺตสฺมึ วิมุตฺตมิติ เมื่อจิตหลุดพ้นเกิดความรู้ขึ้นว่าพ้นแล้วดังนี้ พระอริยสาวกนั้น ย่อมทราบชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว กิจที่จะต้องทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีอีกแล้ว
อิทมโวจ ภควา สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงตรัสธรรมบรรยายอันนี้แล้ว
อตฺตมนา เต ภิกขู ภิกขุทั้งหลายเหล่านั้นมีใจยินดี

Lesson 04

ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุํ *เพลิดเพลินในภาษิตของพระผู้มีพระภาค*
อิมสฺมิญจ ปน เวยฺยากรณสฺสมึ ภญฺญมาเน *ก็แลเมื่อเวยกรณีอันพระผู้มีพระภาคทรงตรัสอยู่ จิตของพระภิกษุหนึ่งพันรูปเหล่านั้น ก็พ้นจากอาสวะทั้งหลาย พร้อมด้วยความไม่ถือมั่นด้วยประการฉะนี้* นี่จบอาทิตตปริยายสูตร ต่อแต่นี้จะชี้แจงตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบาย ต่อไป

อาทิตตปริยายสูตรนี้ สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงทราบชัดว่าบริษัทคือชฎิล มีปุราณชฎิลเป็นต้น สาละวนในการบูชาไฟ เพลิดเพลินในการบูชาไฟ เป็นที่สักการะนับถือของชาวมคธราช มีพระเจ้าพิมพิสารเป็นประธาน เป็นครูของพระเจ้าพิมพิสารทีเดียว เป็นที่นับถือทีเดียว ชฎิลพวกนี้เคยรับสังเวยของพลเมืองเป็นเนืองนิตย์อัตรา ชฎิลเหล่านี้ พระพุทธเจ้าอุบัติตรัสในโลกขึ้นแล้วปรากฏว่าเราจะไปโปรดพระเจ้าพิมพิสาร ที่จะสำเร็จเป็นหลักฐานจะทำเป็นประการใด

เมื่อสอดส่องด้วยพระปรีชาญาณก็ทราบหลักฐานว่าจะต้องไปทรมานชฎิลเหล่านั้นให้มาเลื่อมใสในลัทธิของเราก่อน เมื่อมาเลื่อมใสในลัทธิทางพุทธศาสนาแน่แท้แล้ว เราจะพาชฎิลเหล่านี้ไปเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารแล้วให้ชฎิลเหล่านี้ปฏิญาณตัวว่าเป็นลูกศิษย์ของเรา ถ้าไม่เช่นนั้นชนชาวเมืองราชคฤห์ก็จะพากันตระหนกตกใจสนเท่ห์สงสัยว่า พระสมณโคดมจะเป็นใหญ่กว่า หรือว่าพวกชฎิลของเราเป็นใหญ่กว่าเป็นประการใด แล้วไม่ตกลงกัน เมื่อมหาชนทั้งหลายสนเท่ห์เช่นนั้น ก็ให้ปุราณชฎิลนั้นแหละปฏิญาณตัวว่าเป็นศิษย์พระสมณโคดมบรมครู ให้เหาะขึ้นไปในอากาศแล้วกลับลงมากราบพระบรมศาสดา สามครั้งแล้วปฏิญาณตนว่าเป็นศิษย์พระบรมครูทีเดียว เมื่อชฎิลประกาศตัวเช่นนั้นแล้ว พระเจ้าพิมพิสารทั้งราชบริพารของพระเจ้าพิมพิสารก็พร้อมใจกันเชื่อถือแน่นอนมั่นหมายในพระสมณโคดมบรมครู พระองค์ก็ทรงตรัสเทศนาแก่บริษัทที่มาประชุมพร้อมกันได้ ๑๒ นหุต เมื่อพระองค์ทรงตรัสเทศนาจบลง ในกาลครั้งนั้นราชบริพารของพระเจ้าพิมพิสานทั้งหมดปรากฏว่าได้สำเร็จมรรคผล ๑๑ นหุต เหลืออีกนหุตหนึ่งได้ตั้งอยู่ในพระไตรสรณาคมณ์แล้วพระเจ้าพิมพิสารอุทิศราชอุทยานของพระองค์ชื่อว่า เวฬุวันสวนไม้ไผ่ให้แก่พระโคดมบรมครู ตั้งเป็นสังฆิกาวาสอยู่ในเวฬุวนาราม มอบให้เป็นสิทธิ์ทีเดียว พุทธศาสนาก็ตั้งมั่นในเมืองราชคฤห์เพราะเหตุนี้

เพราะฉะนั้น เราได้ฟังอาทิตฺตปริยายสูตรว่า ด้วยของร้อนในเวลาวันนี้ เป็นธรรมอันพระองค์ใช้ดับของร้อน ของร้อนต้องดับของร้อนมันจึงจะถูกเงื่อนถูกสายกัน ดับของร้อนได้อย่างไร ความร้อนน่ะ ไฟราคะ ไฟโทสะ ไฟโมหะ ชาติความเกิด ชราความแก่ มรณะความตาย โศกความแห้งใจ ปริเทวะความพิไรรำพันเพ้อ ทุกข์ความไม่สบายกาย โทมนัสความเสียใจ อุปยาสความคับแค้นใจ ดังนี้เป็นผล

ร้อนด้วย ราคะ โทสะ โมหะ นั้นสำคัญนัก อันนี้จะแก้ไขวันนี้ว่าเกิดมาจากไหน? ราคะ โทสะ โมหะเกิดมาจากจักขุบ้าง รูปบ้าง ความรู้ทางจักขุบ้าง ความสัมผัสทางจักขุบ้าง มันเกิดมาทางนี้ต้องแก้ไขทางนี้ แก้ไขทางอื่นไม่ได้ ต้องแก้ไขทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้าย ในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ที่มากระทบถูกต้องอายตนะทั้ง ๖ นั้น

ให้ทำใจให้หยุด หยุดเสียอันเดียวเท่านั้นดับหมด พอหยุดได้เสียก็เบื่อหน่าย
เบื่อหน่ายใน รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์
เบื่อหน่ายในทางความรู้ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
เบื่อหน่ายในการสัมผัสทาง ตา หู จมูก ลิ้น กายใจ เบื่อหน่ายหมด

ต้องทำใจให้หยุดอยู่ ณ ศูนย์กลางกาย สะดือทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย ***กลางกั๊ก*** ใสเหมือนดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ หยุดนิ่งหยุดทีเดียว พอหยุดก็รู้ว่าใจของเราหยุดแล้ว ที่ว่าใจหยุดก็เข้ากลางของกลาง นิ่งอยู่ที่เดียว กลางของกลาง ๆ ๆ ไม่ถอย แล้วเข้ากลางของกลางหนักเข้าไป พอใจหยุดก็เข้ากลางของกลาง ซ้ายขวาหน้าหลังล่างบนไม่ไป กลางของกลางหนักขึ้นทุกทีไม่มีถอยออก กลางของกลางหนักขึ้น พอถูกส่วนเข้าก็จะเห็นดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ นั่นเป็นดวงปฐมมรรค หนทางเบื้องต้นมรรคผลนิพพาน กลางของกลางไม่เลิกอยู่กลางดวงนั่นแหละ เกิดขึ้นที่หยุดนั่นแหละ นิ่งอยู่กลางดวงของดวงที่หยุดนั่นแหละ หยุดหนักเข้า ๆ ก็ถึงดวงศีล เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ เท่ากัน หยุดอยู่กลางดวงศีลนั่นแหละ กลางของกลางหนักขึ้น พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธินั่นแหละ พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญานั่นแหละ พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตตินั่นแหละ พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั่นแหละ พอถูกส่วนเข้าก็จะเห็นกายมนุษย์ละเอียดอภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิของกายมนุษย์หยาบหายไปหมด เหลือของมนุษย์ละเอียด

ใจก็หยุดอย่างนั้นแหละ ในศูนย์กลางกายมนุษย์ละเอียด ก็เห็นแบบเดียวกันอย่างนี้แหละ ก็ถึงกายทิพย์ อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ หายไปหมด พอเข้าถึงกายทิพย์แล้วหยุดอยู่ในกลางกายทิพย์อย่างนี้แหละ จะเข้าถึงกายทิพย์ละเอียด หยุดอยู่กลางกายทิพย์ละเอียดอย่างนี้แหละก็ จะเข้าถึงกายรูปพรหมนี่ โลภะ โทสะ โมหะ หายไปหมดแล้ว เหลือแต่ราคะ โทสะ โมหะ หยุดดังนี้ในกายรูปพรหมทั้งหยาบทั้งละเอียดจะเข้าถึงกายอรูปพรหมนี่ ราคะ โทสะ โมหะ หายไปหมดอีกแล้ว

หยุดอยู่ดังนี้แหละในกายอรูปพรหมทั้งหยาบทั้งละเอียดเข้าถึงกายธรรม พอเข้าถึงกายธรรมเท่านั้นกามราคานุสัย อวิชชานุสัย ปฏิคานุสัย ก็หายไปหมด กายธรรมเป็นวิราคธาตุวิราคธรรมส่วนหยาบส่วนย่อยเป็นวิราคธาตุวิราคธรรมที่ยังเจือปนระคนอยู่ด้วยฝ่ายหยาบ ยังไม่เป็นวิราคธาตุวิราคธรรมแท้สิ้นเชิงทีเดียว แต่เข้าเขตวิราคธาตุวิราคธรรมแล้ว ก็หยุดอยู่ในกายธรรมทั้งหยาบทั้งละเอียดอย่างนี้แหละจะเข้าถึงกายโสดาทั้งหยาบทั้งละเอียด นี่หมด สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส เข้าถึงพระโสดาไปแล้วหยุดอยู่ที่พระโสดาดังนี้พอถูกส่วนเข้าจะเข้าถึงพระสกทาคาทั้งหยาบทั้งละเอียด กามราคะ พยาบาทอย่างหยาบหมดหยุดอยู่ในพระสกทาคาอย่างนี้ ทั้งหยาบทั้งละเอียด ถูกส่วนดังนี้จะเข้าถึงพระอนาคา กามราคะ พยาบาทอย่างละเอียดหมด เหลือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา หยุดอยู่ในกายพระอนาคาอย่างนี้แหละจะเข้าถึงกายพระอรหัตทั้งหยาบทั้งละเอียด รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา หลุดหมด พอเข้าถึงกายพระอรหัตทั้งหยาบทั้งละเอียดนี้เป็นวิราคธาตุวิราคธรรมแท้ นี่เสร็จกิจในพระพุทธศาสนา แต่ให้รู้จักหลักอย่างนี้ ทางเป็นจริงของพุทธศาสนาเป็นอย่างนี้

เมื่อเรารู้จักหลักจริงดังนี้แล้วให้ปฏิบัติไปตามแนวนี้ ถ้าผิดแนวนี้ จะผิดทางมรรคผลนิพพาน อะไรเป็นมรรค? อะไรเป็นผล? อะไรเป็นนิพพาน? มรรคผลนิพพาน กายธรรมอย่างหยาบกายธรรมโคตรภู โสดา

....เหมือนมนุษย์ในโลกนี้ คนมั่งมีเขาก็เหนี่ยวรั้งคนมั่งมีไปรวมกัน คนยากจนมันก็เหนี่ยวรั้งคนยากคนจนไปรวมกัน นักเลงสุรามันก็เหนี่ยวรั้งนักเลงสุราไปรวมกัน นักเลงฝิ่นมันก็เหนี่ยวรั้งนักเลงฝิ่นไปรวมกัน ภิกษุก็เหนี่ยวพวกภิกษุไปรวมกัน สามเณรก็เหนี่ยวพวกสามเณรไปรวมกัน อุบาสกก็เหนี่ยวพวกอุบาสกไปรวมกัน อุบาสิกาก็เหนี่ยวพวกอุบาสิกาไปรวมกัน มีคล้าย ๆ กันอย่างนี้ แต่ที่จริงที่แท้เป็นอายตนะสำคัญอายตนะดึงดูด....

สกทาคา อนาคา อรหัตอย่างหยาบนั่นแหละเป็นตัวมรรค กายธรรมอย่างละเอียด โสดาอย่างละเอียด สกทาคาอย่างละเอียด อนาคาอย่างละเอียด อรหัตอย่างละเอียด นั่นแหละเป็นตัวผล นั่นแหละมรรค นั่นแหละผล แล้วนิพพานล่ะ ธรรมที่ทำให้เป็นกายโคตรภู โสดา สกทาคา อนาคา อรหัต พอถึงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัตก็ถึงนิพพานกัน นิพพานอยู่อย่างนี้ ถ้าไม่มีธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัต ก็ไปนิพพานไม่ได้ ธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัตเป็นวิราคธาตุวิราคธรรม ตัวนิพพานเป็นวิราคธาตุวิราคธรรมเขาก็ดึงดูดกัน พอถูกส่วนเข้าก็ดึงดูดกันรั้งกันไปเอง

เหมือนมนุษย์ในโลกนี้ คนมั่งมีเขาก็เหนี่ยวรั้งคนมั่งมีไปรวมกัน คนยากจนมันก็เหนี่ยวรั้งคนยากคนจนไปรวมกัน นักเลงสุรามันก็เหนี่ยวรั้งนักเลงสุราไปรวมกัน นักเลงฝิ่นมันก็เหนี่ยวรั้งนักเลงฝิ่นไปรวมกัน ภิกษุก็เหนี่ยวพวกภิกษุไปรวมกัน สามเณรก็เหนี่ยวพวกสามเณรไปรวมกัน อุบาสกก็เหนี่ยวพวกอุบาสกไปรวมกัน อุบาสิกาก็เหนี่ยวพวกอุบาสิกาไปรวมกัน มีคล้าย ๆ กันอย่างนี้ แต่ที่จริงที่แท้เป็นอายตนะสำคัญ อายตนะดึงดูด เช่น โลกายตนะ อายตนะของโลก ในกามภพ อายตนะของกามมันดึงดูดให้ข้องอยู่ในกาม คือกามภพ รูปภพ อายตนะรูปพรหมดึงดูดเพราะอยู่ในปกครองของรูปฌาน อายตนะดึงดูดให้รวมกัน อรูปภพอายตนะของอรูปพรหม อรูปฌานดึงดูดเข้ารวมกัน *อตฺถิ ภิกฺขเว สพฺพายตนํ* นิพพานเป็นอายตนะอันหนึ่ง เมื่อหมดกิเลสแล้วนิพพานก็ดึงดูดไปนิพพานเท่านั้น ให้รู้จักหลักจริงอันนี้ก็เอาตัวรอดได้

ที่ได้ชี้แจงมาตามวาระพระบาลี อาทิตตปริยายสูตร โดยสังเขปกถาและตามมตยาธิบาย พอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตถี ภวนฺตุเต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลายบรรดามาสโมสร ณ สถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมุติว่ายุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงแค่นี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้